

Oorkonden en Mededelingen

GILLIS VAN KEMMELE
BRUGS SCHILDER UIT DE EERSTE HELFT
VAN DE 16e EEUW ?

In een register van de weeskamer van de stad Brugge met de aantekeningen van de eedsaflegingen door de voogden, die door het stadsbestuur over minderjarige poorterskinderen werden aangesteld, troffen wij de vermelding aan van «Gillis van Kemmele, schildere»¹. Op 29 oktober 1546 werd hij, samen met de arbeider Arnoud de Gezelle aangesteld tot voogd over Margaretha, de minderjarige wees van Filips van Genachten en Marie Ruebins.

Het voornoemde register is een officieel dokument, dat alle tekenen van authenticiteit vertoont. In de regel valt dan ook niet aan zijn inhoud te twijfelen. Ook de lezing levert geen moeilijkheden op: de tekst is met een vaste, geoefende hand op een zeer duidelijke wijze geschreven.

Om tot voogd over minderjarigen te Brugge te kunnen aangesteld worden, moest men poorter van de stad zijn. Was men dat niet, dan diende men vooraf een verklaring af te leggen waarbij van het vreemde burgerschap werd afgezien om zich aan het gezag en de rechtspraak van de Brugse schepenen te onderwerpen voor alles wat met de voogdij betrekking had². Van deze verklaring werd er bij de aanstelling steeds uitdrukkelijk melding gemaakt.

Bij de aanstelling tot voogd van Gillis van Kemmele wordt niets omtrent zijn burgerschap gezegd, wat er bepaald op wijst dat hij poorter van Brugge was.

1. Brugge, stadsarchief, *register van eedsafleggingen door voogden over de jaren 1545-1558*, fol. 145, nr. 4.

2. Zie: L. Gilliodts-Van Severen, *Coutume de la ville de Bruges*, dl. II, Brussel, 1875, blz. 194.

3. Zie: A. Van de Velde, *Het schildersgild te Brugge*, Brugge, 1905, blz. 8.

Wie zich als zelfstandig schilder tijdens de 16e eeuw te Brugge wilde vestigen, moest aangesloten zijn bij het ambacht van de beeldenmakers en de zadelmakers, waaronder de schilders ressorteerden³. De gildeboeken van dit ambacht werden voor de ons aanbelangende periode zorgvuldig bijgehouden en ze bleven compleet bewaard. Ze werden overigens op behoorlijke wijze uitgegeven⁴. De naam van Gillis van Kemmele komt er echter niet in voor.

Hoe zorgvuldig deze gildeboeken ook werden bijgehouden, toch hebben wij hiermede geen afdoend bewijs dat Gillis van Kemmele geen zelfstandig schilder te Brugge zou geweest zijn. Het ontbreken van zijn inschrijving in het gildeboek ware geen alleenstaand geval. Ook de inschrijving van de schilder Jan Blandeïn werd er niet in geregistreerd⁵.

Oefende Gillis van Kemmele het schildersberoep niet zelfstandig uit, anders gezegd, was hij geen meester doch slechts gezel, dan moeten wij zijn naam in de gildeboeken niet opzoeken, want de gezellen komen er niet in voor: het lidmaatschap was uitsluitend aan meesters voorbehouden.

Ook in de vele repertoria, woordenboeken en andere werken over de Nederlandse schilders, wordt de naam van Gillis van Kemmele nooit aangetroffen.

Welke betekenis moet dan aan de vermelding «schildere» uit het register van de Brugse weeskamer toegekend worden? Oefende Gillis van Kemmele wel degelijk het schildersberoep uit, dan hebben wij hier te doen met een totaal onbekende Brugse schilder. Was Gillis van Kemmele geen schilder van beroep, dan mag men veronderstellen dat de kopiïst van het weeskamerregister wellicht een vergissing heeft begaan.

4. Deze gildeboeken worden op het stadsarchief van Brugge bewaard en behelzen o.m. een inschrijvingsregister gaande over de jaren 1453-1578, en een obituarium of dodenregister aangelegd omstreeks het midden van de 15e eeuw en bijgehouden tot 1801. Het inschrijvingsregister werd eerst uitgegeven door D. Van de Castelee in zijn *Documents divers de la société S. Luc à Bruges*, in *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, dl. XVIII (1866) blz. 55-224. Het obituarium werd gepubliceerd door C. Carton, onder de titel *L'Obituaire de la société St. Luc*, in hetzelfde tijdschrift, dl. XVI (1862-1863), blz. 1-36. Beide gildeboeken werden opnieuw en beter uitgegeven door C. Vanden Haute, *La corporation des peintres de Bruges*, Brugge-Kortrijk, z.j. (1913).

5. Zie: A. Schouteet, *Documenten in verband met de Brugse schilders uit de XVIe eeuw*. II. *Jan Blandeïn*, in *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis*, dl. XXVI (1957), blz. 247-251.

De tekst «Gillis van Kemmele, schildere» stelt dus een probleem, dat naar onze mening de moeite waard was om er een oplossing voor te vinden. En ook gevonden werd.

In zijn hoedanigheid van voogd over de wees Margaretha van Genachten, wordt Gillis van Kemmele nog tweemaal in de dokumenten aangetroffen. Op 29 oktober 1546 is hij, samen met zijn medevoogd, aanwezig bij de vestiging van een lijfrente van twee pond groot 's jaars ten voordele van zijn pupil ⁶. En op 8 november van hetzelfde jaar doet hij, weeral samen met Arnoud de Gezelle, aangifte bij de weeskamer van Brugge van de voornoemde rente ten voordele van Margaretha van Genachten ⁷.

Gillis van Kemmele vervulde eveneens de functie van voogd over Hansken en Kalleken, de twee minderjarige kinderen van Cornelis Reubins en echtgenote Cornelia. Zijn aanstelling gebeurde op 7 maart 1538 ⁸. Het bezit, dat deze twee kinderen was te beurt gevallen, werd door hun voogden: Gillis van Kemmele en Anton de Cauleirs, op 7 augustus 1544 bij de weeskamer van Brugge aangegeven ⁹.

Over Gillis van Kemmele werden nog meer bijzonderheden gevonden. Hij was namelijk gehuwd met Maria Reubins, die in 1549 overleed. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren: Hugo, Barbara en Colijntje. Naar aanleiding van het afsterven van hun moeder werden deze kinderen op 26 september 1549 van voogden voorzien. Het waren de mutsenschieder Mattheus Reubins en de kleermaker Leonard Dussche ¹⁰. Op 17 februari van het volgende jaar werd L. Dussche van zijn voogdijschap ontslegen en vervangen door de borduurwerker Hendrik van Kemmele ¹¹, blijkbaar een broeder en zeker een naaste verwant van onze Gillis. Het waren inderdaad steeds de naaste verwanten van de onder voogdij staande kinderen die tot voogden

6. Brugge, stadsarchief, protocollen van de klerken van de vier-schaar, nr. 638: *protocol van klerk Jan van Overdijle over de jaren 1545-1548*, blz. 242-244.

7. *Ib.*, *register van wezengoederen van Sint-Jacobszestendeel over de jaren 1538-1555*, fol. 139.

8. *Ib.*, *register van eedsafleggingen door voogden over de jaren 1531-1545*, fol. 194, nr. 6.

9. *Ib.*, *register van wezengoederen van Sint-Jacobszestendeel over de jaren 1538-1555*, fol. 96.

10. *Ib.*, *register van eedsafleggingen door voogden over de jaren 1531-1558*, fol. 152 v., nr. 8.

11. *Ib.*, *t.a.p.*, fol. 153v., nr. 9.

moesten benoemd worden ¹². Nog dezelfde dag deed de nieuwbenoemde voogd, samen met zijn medevoogd, Mattheus Reubins, bij de Brugse weeskamer de aangifte van het bezit, dat aan hun pupillen door het afsterven van de moeder was toegekomen ¹³. Gillis van Kemmele en zijn echtgenote waren inderdaad eigenaars van het huis «Den Cleenen Mey» aan de westzijde van de Sint-Amandstraat te Brugge en bezaten bovendien nog wat geld. Met het eindigen van de huwelijksgemeenschap diende dit bezit tussen de overlevende vader en de nagelaten kinderen verdeeld te worden.

Een paar jaar later kwam Mattheus Reubins, een van de voogden over de kinderen van Gillis van Kemmele, te overlijden en hij werd op 13 november 1553 als voogd door de verver Cornelis Reubins vervangen ¹⁴. Op dit tijdstip was Gillis van Kemmele nog in leven.

In de hierboven aangehaalde dokumenten wordt Gillis van Kemmele tienmaal met naam vernoemd. Alleen in het dokument d.d. 29 oktober 1546, dat wij hier het eerst hebben vermeld, wordt hij als *schildere* gekwalificeerd. In zeven andere gevallen wordt hij steeds zonder vermelding van zijn beroep aangegeven. In de twee andere dokumenten echter wordt hij respectievelijk als *lakenscheerdere* en als *droogscheerdere* betiteld.

Lakenscheerder en droogscheerder dekken hetzelfde beroep. Vaak worden deze ambachtsslieden kortweg *scheerders* genoemd. Het zijn lakenbereiders, die de door het rouwen opgekomen haartjes van het laken op gelijke lengte afscheren. De kopiïst, die de akte van 29 oktober 1546 in het voornoemde register van de Brugse weeskamer registreerde, was blijkbaar in de war toen hij in de plaats van het woord *scheerdere* het woord *schildere* foutievelijk neerpende.

Gillis van Kemmele mag dus gerust als schilder afgeschreven worden.

A. SCHOUTEET

12. Zie: L. Gilliodts-Van Severen, *Coutume de la ville de Bruges*, dl. I, Brussel, 1874, blz. 82-84.

13. Brugge, stadsarchief, *register van wezengeoderen van Sint-Jacobszestendeel over de jaren 1538-1555*, fol. 206.

14. *Ib.*, *register van eedsafleggingen door voogden over de jaren 1545-1558*, fol. 162 v., nr. 2.